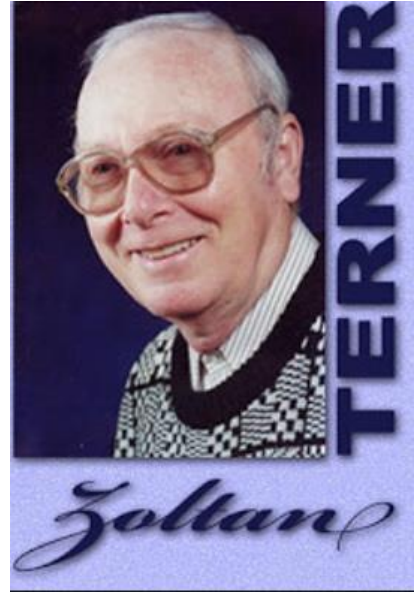

Joel Ozy
Să nu-l uităm pe ZOLTAN TERNER

A trecut 1 an și jumătate de când ne-a părăsit **Zoltan Turner** (Zolti pentru apropiații lui), regizor de film și TV (a realizat zeci de ani filme de artă, cultură și știință popularizată), poet, eseist, prozator, critic literar, domenii în care valoarea activității lui a fost apreciată.

Prima oară mi-a fost dat să-l întâlnesc pe acest om deosebit în București (1986) având să-i transmit un mesaj de la prietenul comun din Jerusalem (Dr. Poldy Kirmaier).

După aliaua lui în Israel l-am reîntâlnit de câteva ori în casa prietenului din Jerusalem. În toate aceste întâlniri am fost impresionat de bagajul lui de cunoștințe literare și de interpretările lui.

În Israel a colaborat imediat la diverse reviste literare: Izvoare (unde a fost în colectivul de redacție), Minimum (revista lui Mirodan), Viața Noastră, etc.

A fost membru al Uniunii Scriitorilor din România și-n conducerea Asociației scriitorilor Israelieni de limbă română.

La un Târg de Carte din Jerusalem (aprox. anul 2012) a avut loc lansarea cărții lui “Destinul iudaic între lumini și bezne” (Ed. Hasefer 2012) cu care ocazie am achiziționat cartea, devenită “tanahul meu literar”.

În rândurile de față voi încerca să redau bogăția de idei ale cărții care conține o culegere de texte despre evrei și iudaism, selecționate din cele peste 200 de articole scrise de autor în ultimii 15 ani.

Textele cărții nu sunt numai note de lectură, ele conțin interpretări cu aspecte estetice și implicări subiective, uneori chiar autobiografice.

Citind “Cuvântul înainte” al autorului, foarte amănunțit, faci cunoștință cu multilateritatea ambițioasă a subiectelor ce vor fi tratate în carte cu multă adâncime, rezultat a unei investiții literare de peste 7 decenii.

Primul capitol al cărții: “Viața Evreilor din România”, redă nostalgia descrierii târgului evreiesc, așa cum a văzut-o scriitorul Victor Rusu în cartea “*Ițic și lumea lui*”. Este o nostalgie legată de locuri și timpuri, cu umilințele, persecuțiile, dar și cu fericirea “Ospățului” de Vineri seara în mijlocul familiei.

Zolti consideră aceasta carte un “tratată de psihologie a exilului”.

Același subiect, dar plecând de la povestea unui orfan venit în târg, apare în cartea Marianeii Juster “Veșnicia începe la Frumușica”.

Alt cronicar de târg evreiesc este Ițic Kara care vorbește de târgul Podu Iloaiei. În cartea “Între Iași și Jerusalem și înapoi” a lui Leon Volovici găsim problema dublei înrădăcinari spirituale. Alt capitol al cărții: “Amintiri de prieteni și neprieteni”. Găsim aici cartea lui Avraham Croitoru, “Pe firul amintirilor”, o carte de prieteni, care conține convorbirile autorului cu 70 de persoane dragi (multe din ele și ale lui Zolti) cu a căror pierdere se confruntă autorul.

Surprinzătoare în cartea memorialistului I. Pelz “Amintiri din lumea literară” (1967) apare descrierea prieteniei lui cu Octavian Goga, relație de care este mândru (!?). El, scriitorul vieții evreiești din “Calea Văcărești”, îl găsește pe Goga “proroc al neamului”. Întrebat fiind de această prietenie ciudată, răspunde:

“superioritatea morală aparține aceluia care știe să iubească, să admire, să ierte”. Plăcut de citit este textul despre preotul-teolog, traducător al Bibliei, Gala Galaction(1879-1961).

În cartea “Jurnal 1917-1944” își dezvăluie sentimentele de dragoste și frăție cu poporul evreu. Frecventa cercuri sioniste (Focșani), l-a susținut din multe puncte de vedere pe poetul idișist Iacob Gropper și a cerut ca pe testamentul lui să fie scris “Pro-Israel”.

Capitolul:” Evreii în literatura română” este foarte dezvoltat, au fost mulți scriitori evrei valoroși, voi pomeni o mică parte din cei comentați de Zolti.

Camil Baltazar (1902-1977) poet, critic, publicist, volumul ”Din romanul existenței mele literare”, o carte de prieteni în peisajul românesc al anilor 1921-1945. În acest volum se regăsesc o sumedenie de nume, colaboratori, prieteni. Amintesc parțial pe Mihai Sebastian, Ilarie Voronca, B. Fundoianu, I. Peltz, Eugen Lovinescu , etc.

În “Dicționarul neconvențional” a lui Mirodan apar sute de nume de cărturari evrei care răspund mesajului uman-iudaic care la caracterizat pe autor.

Descrierea lui Ronetti-Roman autorul piesei “Manasse” este făcută de criticul G. Călinescu care-l vede ca “un evreu inteligent ce încearcă să înțeleagă tragedia rasei sale”.

Din volumul “Ulise” a lui “Ilarie Voronca” (1928) Zolti citează o mulțime de metafore și admiră modul lui de a gândi și a face poezie.

Tristian Tzara este citat cu fragmente din poeziile lui cu imaginații vizuale din copilăria lui evreiască, amintind contribuția avută în curentul Dadaist.

Nu sunt uitați Florian Mugur cu cele ”Treizeci și șapte de lecturi critice” și nici Maria Banuș cu volumul ei “Poezia ebraică modernă”.

“Istoria critică a literaturii românești- 5 secole de literatura” a criticului N. Manolescu, citează mare parte a scriitorilor evrei (cu unele omisiuni și deformări critice).

Sunt deasemeni prezenți, Mircea Saucan scriitorul-cineast cu cartea lui ”Colivia caută pasarea”. Zolti nu uită să ne spună că Mircea este cel care a fost mentorul lui.

Nu-i uitat: D.P. Perpessicius (1891-1971) critic literar care judecă lucrări literare numai după *Valoarea lor estetică, social-umană* și declară că

“nu va înceta a fi evreu”. Rânduri calde găsim pentru cel care a fost Zigu Ornea.

Capitolul: Idișul și condeierii lui.

Eliezer Steinberg (1880-1932), a fost un mare fabulist și om. A fost un inoitor al fabulei. Fiecare fabula a lui are un mesaj uman, nu stârnește hazul, e duioasă, ne îndeamnă la un gând bun.

Anton Celaru cu “Basmе și povesti evreiești”,

Ițic Manger, își cântă pribegia, suferințele, revolta

Iacob Gropper (1890-1966) recunoscut că primul poet Modern de limbă idiș.

Eugen Campus- “Povesti și legende din folclorul iudaic”.

Lista scriitorilor de limbă idiș este mult mai mare. Importanța lor constă în special pentru conținut.

Capitolul: Istorie-Antisemitism-Shoa

Epopeea biblică a Exodului este exemplificată în cartea lui Edmond Fleg-“Moise”

Găsim în această carte explicații de ce D-zeu a dat Toraua lui Moise pe Mt. Sinai. Deasemeni explicații la ce înseamnă “civilizație evreiască”? : cultura spirituală, tezaurul textelor sacre, literatura hasidică, monoteism.

Un text deosebit este cel care vorbește despre: ”Un titan evreu al gândirii Renașterii: MAHARALUL.

Filozoful Andre Neher semnează un eseu: “Faust și Maharalul din Praga-mit și real” (Ed. Hasefer ,2009)

Maharalul este numele lui Rabi Iuda-Loew ben Bezalel.

Eseul tratează două mituri care au luat naștere în apogeul Renașterii la Praga în sec.16:

-un mit german, despre pactul doctorului Faust cu Diavolul (1587) și

-un mit iudaic, despre un om-robot, Golemul (1583).

Amândouă mituri au la baza două personalități istorice reale: Doctorul Johannes Faust (1480-1540) și Rabi Iuda-Loew ben Bezalel (zis Maharalul-1512-1604).

Ambele mituri exprimau drama Omului în raport cu Divinitatea.

Se pare că ambii erudiți cunoșteau învățătura Cabalei.

Memoria evreiască reține întâlnirea împăratului Rudolf al 3-lea de Habsburg cu Maahalalul pe data de 23.2.1592 (împăratul avea nevoie de Înțelepciunea spiritului evreiesc). Întâlnirea a avut un impact puternic asupra contemporanilor. Evreii vedeau în această întâlnire două semne mesianice (legate de data întâlnirii).

-1592-un secol de la expulzarea lor din Spania și deasemeni, un secol de la descoperirea Americii (12.10.1492).

Realizând importantă evenimentului, Maharalul presimte că poporul evreu nu va mai fi victima lumii, ci partenerul ei. Umanismul văzut că o nouă filozofie a omului. Maharalul considerat moment de vârf în gândirea iudaică.

Căutând motive de anti-Semitism, Carol Iancu în cartea "De la prețuire și admirație la dispreț și ură" ajunge la concluzia că noul anti-Semitism este un Anti-sionism și negaționism.

Filozoful rus Vladimir Soloviov (1853-1900) în "Evreitatea și problema creștină" demonstrează că anti semitismul și spiritul creștin autentic sunt incompatibile. În legătură cu scrierile lui Nietzsche, se pare că este greu de înțeles acest nefericit filozof care a scris pozitiv despre Biblie, despre rasa viguroasă a evreilor și recunoștință datorată artiștilor și filozofilor evrei, hulit de creștinism, de ideologii Marxist-leniniști și asociat antisemitismului nazist.

Emil Cioran în "Caiete" poate fi văzut că un Ianus în gândirea și afecțiunea lui pentru evrei. Merită să-l prețuim și să-l socotim printre cei care ne-au urât iubindu-ne și poate și invers.

Andrei Oisteanu în "Imaginea evreului în cultura română" tratează opinii și stereotipuri despre evrei. (evreul bun, rău, deștept, etc).

Cărți despre Marea catastrofă a evreimii.

- Andre Neher- "Exilul cuvântului"

Concluziile cărții: D-zeu la trădat pe D-zeu și Omul pe Om și nu vom putea înțelege niciodată tăcerea de la Auschwitz.

-Paul Celan, în poemul "Fuga morții" amintește suferința Holocaustului folosind metafora "Laptelui Negru". Aceasta metaforă o vom găsi că titlu de carte la Norman Manea care prezintă și el ororile Holocaustului și vede în el un reper-avertisment.

În carte se prezintă ca tema a unei lucrări de seminar, întrebarea dacă "Este posibilă iertarea călăilor?"

Răspunsul lui Zolti: "Iertarea aduce cu sine uitarea, iar asta înseamnă uciderea celor uciși pentru eternitate. Eu n-am dreptul să iert în numele lor".

Tratarea subiectului "Filozofia iudaică" este abordată prin referirea la cartile lui Elie Wisel, Avraham Ioshua Heschel, Alexandru Safran și Martin Buber.

Limbajul folosit în Mistica iudaică, așa cum este tratată în lucrările lui Gershon Sholem, Alexandru Safran, Marin Buber, David A. Copper, este prezentat cititorului necunoscător al subiectului cu multă înțelegere de care Zolti. Astfel putem înțelege că:-

- "experiențele mistice" se pot explica numai de cei care le-au trăit,

- misticăa cere o înțelegere supra omenească, accesibilă numai celor aleși (în iudaism *Ṭadikim*),

- cabaliștii văd ceea ce rațiunea nu vede, -fiecare lucru, eveniment trăit, are un mesaj mai adânc decât îl vedem, are o semnificație mistică.

Ultimul capitol al cărții:

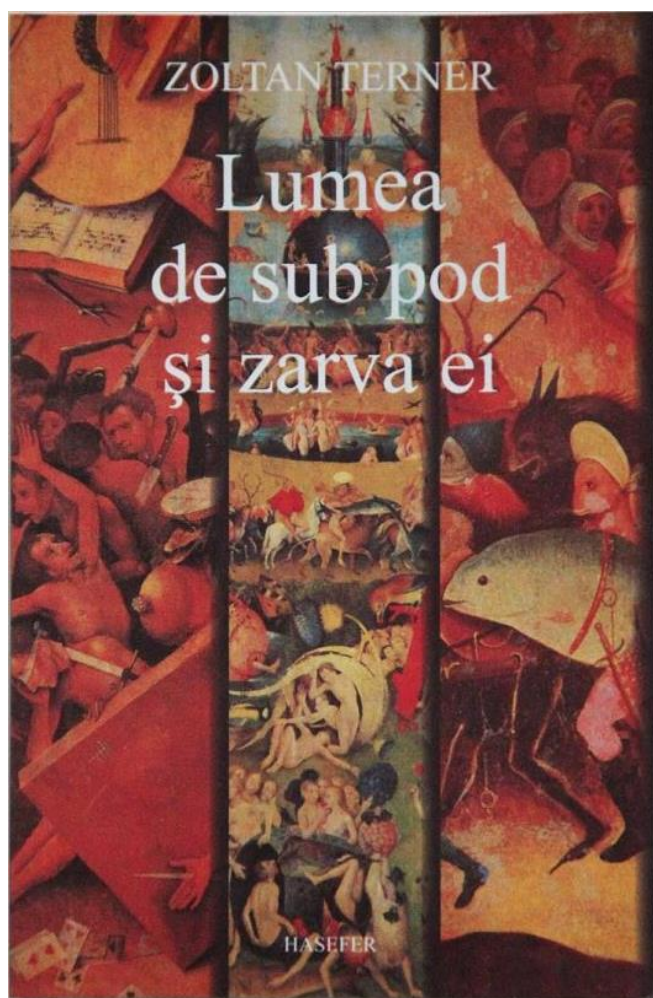
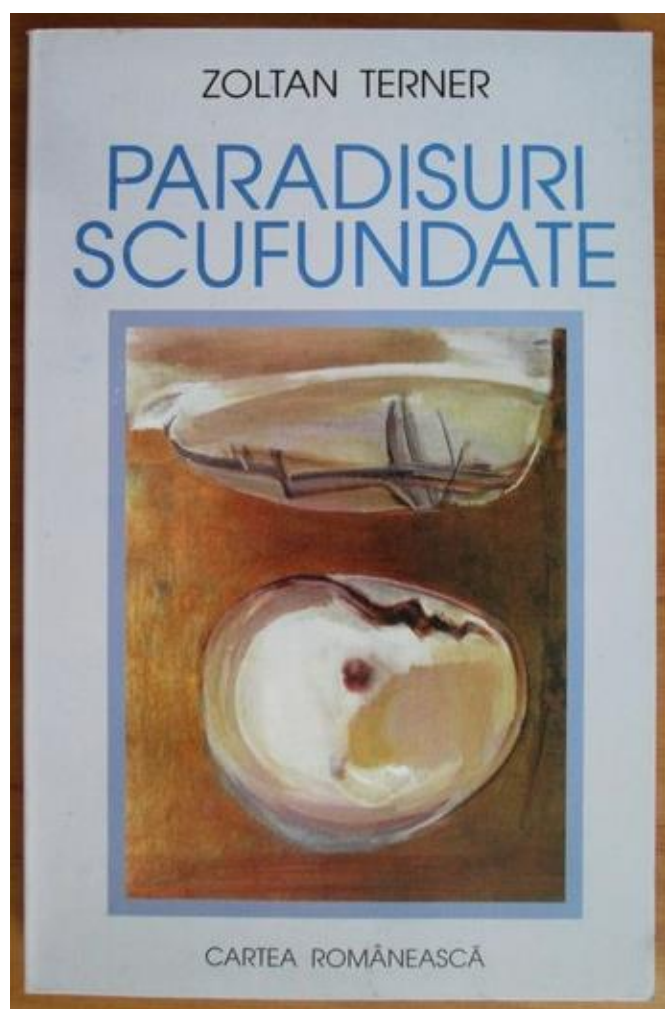
Evreii și tradiția înțelepciunii.

Pirkei Avot (Fragmentele părinților)

Pirkei Avot este o antologie de înțelepciuni rabinice, adunate în sec.3 e.n într-o carte devenită un manual de înțelepciune. Sunt concentrate în carte înțelepciuni evreiești timp de jumătate de secol (300 i.e.n până pe la 250 e.n).

La sfârșitul cărții autorul scrie că, scopul scrierii acestei cărți a fost ca cititorul să cunoască chipul necaricaturizat și nediabolizat al evreilor și al destinului lor.

Pentru mine cartea a fost un cadou prețios.

JURNAL ISRAELIAN
ISRAEL, ROMÂNIA, DIASPORA - Nr. 4, 03.09.2020

BEN ALLEN Israel și Hezbollah	BARUCH ELRON În afara orelor de lucru	 Ioan Vieru <i>În Moshe Idel</i> rezistența artistului la stres cel trecut prin fereastră nu va mai fi chiar în clipa învoielii sale albastru cum nu este în acel moment șierul săgeții printru cei care merg la serviciu noaptea lucrurile se colorează ca în visul de peste zi prin cotoanele fivoareii și ale birului la întoarcere prea încet se întâmplă totul prea devreme pentru ei să întrebe oameni gârboși nici judecățile simple nu mai rezistă disparițiile nu mai pot fi numărate mi-am notat direcția pașilor ecoul lor este simțat de alții în căutarea stabilității capătul nu e capăt poate ordine a unor liste eşuate împotriva noastră se ridică de neoprit întregul arhipleg al nimicului.
ALEXANDRU CRISTIAN Mosaic Iudaic	LEO BUTNARU Avangarde	
ELLEN FELDMAN Evrei și Germania Nazistă	SILVIU ILIEVICI Clipa de fericire	
LASZLO ALEXANDRU Viață Socratică	SOFIA GELMAN Pace sub mășlini	
MIRON KIROPOL Ultimele poezii	DAN ROMAȘCANU Tehran	
MAGIE cu JULIO CORTÁZAR	CARMEN ONUORAH Burkina Faso	
RONI CĂCIULARU Un Paradox	PAUL CELAN Biografice	
DOREL SCHOR Umor	LIVIU ANTONESCU L. CARAGIALE	

▲ Jurnal Israelian - Nr. 4, 03 Septembrie 2020 pagina 1

